

УДК 33. 334.7

DOI: <https://doi.org/10.32317/2221-1055.201810064>

П.М. МУЗИКА, доктор економічних наук, професор
І.Я. КОЦЮМБАС, доктор ветеринарних наук,
професор, академік НААН
Г.Д. ГАРВАС, аспірант*

Перспективи формування кластерної структури в галузі ветеринарної фармації України

Мета статті - дослідити сутність поняття «кластер» та структуру впровадження кластерних об'єднань у галузі ветеринарної фармації України.

Методика дослідження. У дослідженнях використано методи аналізу та синтезу (аналіз наукових здобутків вітчизняних та зарубіжних вчених щодо «кластеризації»), монографічний метод (оцінка сучасного стану галузі ветеринарної фармації), розрахунково-конструктивний метод (пропозиція побудови моделі кластера у галузі), а також абстрактно-логічний метод (узагальнення та формулювання висновків).

Результати дослідження. Розглянуто класичні приклади кластерів у різних країнах та проаналізовано передумови, які можуть слугувати основою щодо створення кластерної структури у галузі ветеринарної фармації України.

Елементи наукової новизни. Проаналізовано діяльність виробничих підприємств - членів ГС Асоціації «Вет-промспілка», як приклад створення ветеринарного фармацевтичного кластера. Запропоновано визначення поняття «кластер» з урахуванням особливостей галузі ветеринарної фармації.

Практична значущість. Обґрунтовано актуальність та переваги щодо створення кластерної структури у галузі ветеринарної фармації України. Впровадження результатів дослідження забезпечить підвищення економічної ефективності галузі та конкурентоспроможності підприємства-виробника. Табл.: 1. Рис.: 3. Бібліогр.:25.

Ключові слова: кластер; галузь ветеринарної фармації; підприємства-виробники; ветеринарний фармацевтичний кластер; інновація, ринок.

Музика Павло Михайлович - доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри економіки підприємства, інновацій та дорадництва в АПК імені І.В. Поповича, Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького (м. Львів, вул. Пекарська, 50)

E-mail: myzuka.pavlo@ukr.net

Коцюмбас Ігор Ярославович - доктор ветеринарних наук, професор, академік НААН, директор Державного науково-дослідного контрольного інституту ветеринарних препаратів та кормових добавок (м. Львів, вул. Донецька, 11)

E-mail: dir@scivp.lviv.ua

Гарвас Галина Дмитрівна - аспірант кафедри економіки АПК, Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького (м. Львів, вул. Пекарська, 50)

E-mail: garvac@ukr.net

Постановка проблеми. За останні 10 років у світі невпинно зростає інтерес до явища кластерних структур у різних галузях економіки. Наукові дослідження економістів різних країн підтверджують, що впровадження кластерної моделі у виробництво - це ефективний поштовх для соціально-економічного розвитку та підвищення ефективності функціонування держави в цілому. Економічне зростання галузей економіки країни значною

мірою залежить від рівня інновацій та взаємодії між органами державної влади, місцевого самоврядування і підприємцями.

Необхідність стимулювання інноваційної діяльності, економічний розвиток регіонів з кластерними структурами, формування конкурентного середовища на ринку, удосконалення державного управління галуззю ветеринарної фармації, а також системи інформаційного забезпечення галузі, є підставою для проведення досліджень та пошуків нових підходів до вирішення цих завдань.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичну основу дослідження феномену «економічний кластер» сформулював

* Науковий керівник – П.М. Музика, доктор економічних наук, професор.

© П.М. Музика, І.Я. Коцюмбас, Г.Д. Гарвас, 2018

відомий економіст М. Портер [16], який ще в 1990 р. змінив наукове розуміння економічного розвитку, поставивши запитання: чому в середині країни одні регіони розвиваються набагато потужніше, ніж інші? Відповідь: бо в цих регіонах розвинені кластери – географічна концентрація організацій навколо однієї smart-спеціалізації, які і конкурують, і співпрацюють. Так, за даними Європейської кластерної обсерваторії, у світі нараховується понад 3000 кластерів, у яких зайнято близько 40 % працездатного населення, і ці показники продовжують зростати [23]. Класичними прикладами функціонування кластерів у зарубіжних країнах є: Силіконова долина (штат Каліфорнія, США), Пластикова долина (Східна Франція), взуттєвий кластер (Італія), виноробство (Чилі), цукрова тростина (Бразилія) тощо. За твердженнями зарубіжних експертів, створення об'єднання підприємств у формі кластерів є економічно вигідним, оскільки при цьому виникає багато переваг, зокрема довгостроковий розвиток, із перспективою щонайменше на п'ять-сім років.

Вивченню проблематики з кластеризації присвячені праці: М. Войнаренка [1], І. Дегтярьова [4], Н. Коваленко [7], М. Кропивка [18], О. Кузьміна [12], А. Маршала [13], М. Портера [16], С. Розенфельда [17], П. Саблука [18], С. Соколенка [20], Е. Фезера [25], А. Черепа [22] та багатьох інших. Щодо розвитку галузі ветеринарної фармації України вагомим є внесок науковців-практиків, серед яких: П. Вербицький [11], О. Гаврилюк, Ю. Косенко [2], І. Коцюмбас, В. Величко [10] та інші. Результати їхніх досліджень слугували базою для розробки нормативних, регламентуючих документів із впровадження у практику ветеринарної фармації належної виробничої практики, дистрибуції, організації контролю за якістю та безпечністю ветеринарних препаратів.

Кластеризація галузей виробництва у різних країнах успішно розвивається, її переваги вже доведені на практиці. Однак у сфері

ветеринарної фармації України специфіку кластеризації ще недостатньо проаналізовано. Опубліковано результати лише окремих фрагментарних напрацювань. Така ситуація вимагає глибших досліджень і системного підходу до вивчення стану і потенційних можливостей галузі. Застосування інноваційних підходів, які базуються на результатах наукових досліджень, допомогли б наблизити вітчизняне виробництво ветеринарних препаратів до європейського рівня.

Мета статті – дослідити сутність поняття «кластер» та структуру впровадження кластерних об'єднань у галузі ветеринарної фармації України.

Виклад основних результатів дослідження. У 2008 р. Європейською комісією була здійснена спроба уніфікувати визначення кластера. Зокрема, в документі Єврокомісії «Commission Staff Working Document SEC (2008) 2637» («Концепт кластерів і кластерної політики та їх роль для конкурентоспроможності й інновацій») зазначається, що кластери є групами незалежних підприємств-ініціаторів (малих, середніх і великих), а також науково-дослідницьких організацій, які задіяні в певному секторі чи регіоні. Їх діяльність скерована на розвиток інноваційної активності шляхом стимулювання інтенсивної взаємодії, спільного використання ресурсів, обміну знаннями та досвідом, а також ефективного сприяння передачі технологій і поширення інформації серед підприємств, що входять у кластер.

Спираючись на дослідження багатьох як зарубіжних, так і вітчизняних науковців щодо кластеризації економіки, проаналізувавши різні трактування визначення терміна «кластер» (табл.), пропонується така дефініція: Ветеринарний Фармацевтичний Кластер – це галузеве, добровільне об'єднання суб'єктів виробництва та дистрибуції ветеринарних препаратів, із залученням представників науки й освіти та інформативно-правовою підтримкою державних структур органів влади.

Поняття «кластер» та його трактування зарубіжними і вітчизняними науковцями

Автор (джерело)	Кластер-визначення терміна
А. Маршалл [13]	Кластер (від англ. <i>cluster</i> – група, скупчення) – це сконцентровані за географічною ознакою групи взаємопов'язаних між собою компаній у відповідних галузях, спеціалізованих постачальників, а також причетних до їх діяльності організацій (університети, торгові об'єднання, агентства із стандартизації), що, конкуруючи між собою, водночас проводять спільну роботу
М. Портер [16]	Кластер – це системно організована група економічно взаємопов'язаних фірм, постачальників, суміжних галузей і організацій, які виникають у певних районах і країнах з метою отримання конкурентних переваг

Е. Фезер [25]	Кластер – це не тільки пов'язані між собою і підтримуючі галузі та інститути, а скоріше пов'язані між собою і підтримуючі галузі та інститути, які конкурують на основі їх взаємозв'язків
С. Розенфельд [17]	Кластер – концентрація фірм, які здатні виробляти синергетичний ефект внаслідок їх географічної близькості навіть тоді, коли їх масштаб зайнятості може не бути виразним або помітним
А. Мігранян [14]	Кластер – зосередження найбільш ефективних видів економічної діяльності, які здійснюють успішно конкуруючі фірми, забезпечуючи конкурентні позиції на галузевому, національному та світовому ринках
М. Войнаренко [1]	Кластер – це неформальне об'єднання організацій і фірм, зв'язаних між собою технологічно й економічно за ознакою географічної близькості
С. Соколенко [20]	Кластер – добровільне об'єднання підприємців, які тісно співпрацюють з науковими установами та місцевою владою з метою підвищення конкурентоспроможності власної продукції та сприяння економічному розвитку регіону
П. Саблук, М. Кропивко [18]	Кластер – це міжгосподарське територіальне об'єднання не тільки взаємодоповнюючих підприємств (як великого бізнесу, так і малого підприємництва), що співпрацюють між собою, формуючи замкнутий технологічний цикл великотоварного виробництва і реалізації конкурентоспроможної кінцевої продукції (товарів, послуг), а й інфраструктурних складових, що створюють умови для виробництва і просування продукції учасників кластера на продуктовому ринку, в числі яких органи державної влади та наукові установи
О. Кузьмін, В. Жежуха [12]	Кластер являє собою добровільне об'єднання географічно сконцентрованих, що не залежать один від одного суб'єктів господарювання (підприємств, навчально-наукових установ, банків, страхових компаній і т. д.) та органів державної влади без створення окремої юридичної особи, для спільної діяльності у сфері підприємництва, для більш ефективного використання ресурсів, стимулювання інноваційності, а також отримання синергічного ефекту
В. Чевганова, І. Брижань [21]	Кластер – це одна з форм об'єднання схожих, пов'язаних між собою, взаємодоповнюючих підприємств і організацій, що кооперуються з метою взаємної підтримки і координації, які в повсякденному житті перетворюються в такі поняття, як «соціальний капітал» і «довіра»
Р. Сагайдак-Нікітюк [19]	Фармацевтичний логістичний кластер (англ. <i>cluster</i> – скупчення, пучок) – це галузево-територіальне добровільне об'єднання суб'єктів виробництва, дистрибуції та реалізації ЛП, науки й освіти, що забезпечують і здійснюють цілеспрямовану діяльність із розроблення, виробництва й просування на внутрішні та зовнішні ринки конкурентних ЛП на підставі механізмів приватно-державного партнерства з метою забезпечення населення якісною фармацевтичною продукцією за доступною ціною та соціально-економічного розвитку й покращання екологічного стану регіону і країни в цілому

Джерело: Сформовано автором.

Адаптація зарубіжного досвіду до реалій сьогодення у вітчизняній економіці прищвидшила формування «кластерної політики» в нашій державі. Сьогодні одним з найважливіших аспектів у механізмі розвитку кластера у світі є його нормативно-правове регламентування, що у вітчизняному законодавстві, на жаль, відсутнє. Як зазначають експерти-юристи, згідно із статтями 120, 127 Господарського кодексу України, передбачаються різні організаційно-правові форми об'єднань підприємств, а саме: асоціації, корпорації, консорціуми, концерни, інші об'єднання підприємств, також передбачені законом (союзи, спілки, асоціації тощо), проте визначення форми «кластер» немає. Розробленими, але не затвердженими, залишаються проекти нормативно-правових

актів щодо формування засад державної політики у сфері кластеризації, такі як: «Концепція створення кластерів в Україні» (2008 р.), «Національна стратегія формування та розвитку транскордонних кластерів» (2009 р.). Також у 2009 р. розроблявся проект «Концепції Національної стратегії формування та розвитку транскордонних кластерів», який так і не був легітимізований. Закон України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» від 2011 р. за № 3715-VI постановив, що для реалізації середньострокових пріоритетних напрямів інноваційної діяльності державою запроваджуються заходи щодо розвитку інноваційної інфраструктури, у тому числі інноваційних кластерів.

Створення громадської спілки «Асоціація «Ветпромспілка», на нашу думку, може бути прообразом інноваційного кластера, до якого увійшли провідні підприємства ветеринарної медицини України, такі як: ПрАТ ВВП «Укрзоветпромполстач» (м. Київ), ТОВ «Бровафарма» (м. Бровари), АТ «Біофарм» (м. Харків), ТОВ фірма «Продукт» (м. Харків), ТОВ «Укрветпромполстач» (м. Бровари), ТОВ «Ветсинтез» (м. Харків), ПП фірма «Фарматон» (м. Рівне). Сьогодні ці підприємства виготовляють понад 450 найменувань ветеринарних препаратів, з яких 51 – група імунобіологічних, 399 – хіміко-фармацевтичних препаратів та близько 100 кормових добавок. Крім того, 155 найменувань продукції реалізується за межами України, а географія цих поставок налічує 15 країн світу [3]. Тож, як стверджують дослідники О. Кузьміна і В. Жежуха [12], не існує єдиної концепції розвитку підприємств чи окремих територіальних утворень, а ідея концепції кластера, у створенні коопераційних зв'язків між підприємствами-виробниками, посередниками, постачальниками ресурсів та технологій, а також між науководослідними та іншими установами. Тобто, підприємства кластера, з одного боку, і конкурують між собою, а з іншого – спільно працюють над пошуком нових шляхів вирішення різноманітних проблем (поставка сировини,

доступ до нових ринків збуту, зміни в нормативно-правовому забезпеченні тощо).

Останніми роками спостерігається активна інтеграція вітчизняної галузі агропромислового комплексу у світовий економічний простір, в тому числі ринку ветеринарних препаратів. Основними документами законодавства у галузі ветеринарної фармації, що регулюють ринок, є Закони України: «Про ветеринарну медицину», «Про корми», «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів», «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності». Так, для гармонізації вітчизняного ветеринарного законодавства із законодавством ЄС у 2017 р. Кабінетом Міністрів України було прийнято документ «Деякі питання визначення середньострокових пріоритетних напрямів інноваційної діяльності галузевого рівня на 2017-2021 роки», що має допомогти розвитку вітчизняного виробництва ветеринарних препаратів як в Україні, так і за кордоном.

Тож розвиток світового ринку ветеринарної фармації, поява на вітчизняному ринку широкого асортименту ветеринарних препаратів закордонних виробників, підвищують актуальність у державному регулюванні та впровадженні інноваційних підходів для вирішення поставлених завдань у проведеному дослідженні (рис. 1).

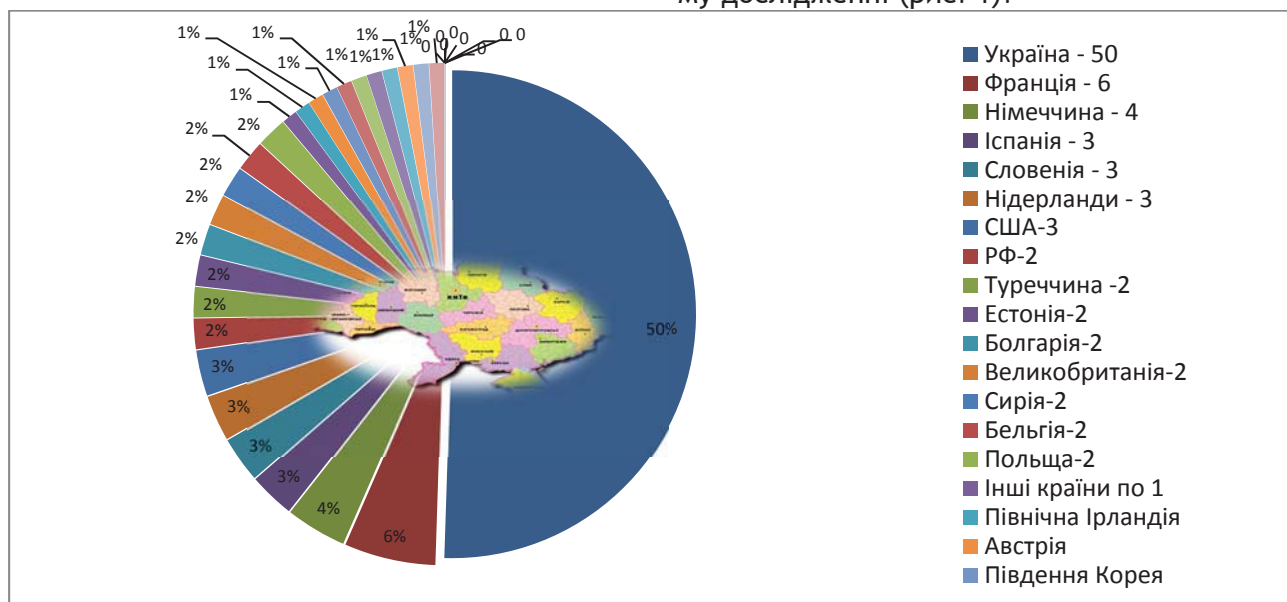

Рис. 1. Країни - імпортери, представлені на вітчизняному ринку (за номенклатурою)

Джерело: Побудовано авторами за даними Держпродспоживслужби України [6] (станом на 01. 01. 2018 р.).

На основі аналізу результатів досліджень можна зробити висновок, що тенденція пос-

тавок в обіг на вітчизняний ринок зарубіжних ветеринарних препаратів зумовлена:

по-перше, ширшим асортиментним переліком препаратів з декількома діючими речовинами; по-друге, вітчизняний виробник не в змозі забезпечити щорічну потребу України в біопрепаратах; по-третє, в асортименті

вітчизняних хіміотерапевтичних препаратів переважають препарати-дженерики. Як наслідок, сьогоднішня ситуація на ринку – це зменшення продажів ветеринарних препаратів вітчизняного виробництва (рис. 2).

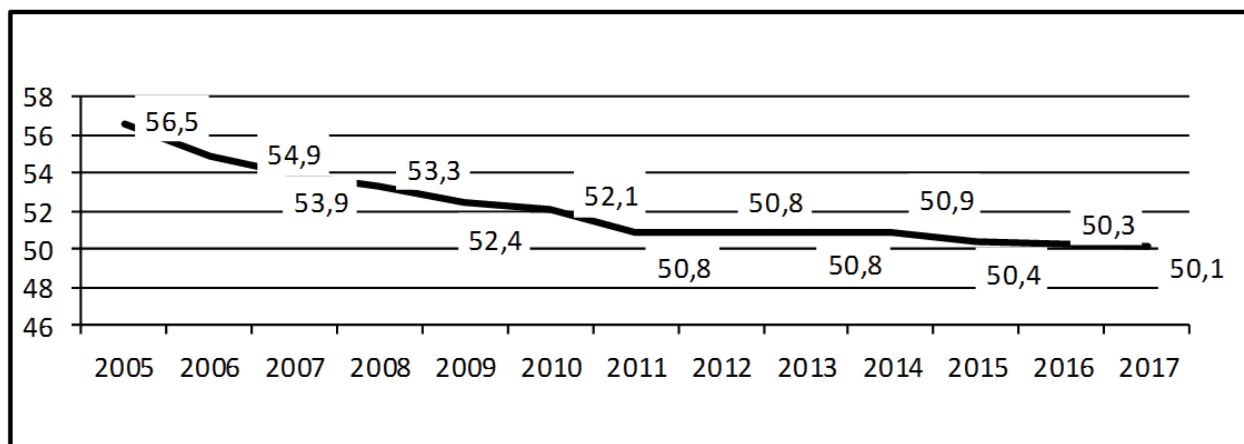

Рис. 2. Частка продажу ветеринарних препаратів, які вироблені на території України, через торгову мережу підприємств, %

Джерело: Сформовано автором за даними Державної служби статистики України [5].

Так, усвідомлення наростаючих обсягів реалізації ветеринарних препаратів зарубіжного виробництва на ринку ветеринарної фармації України зумовлюють вітчизняних виробників до пошуку нових підходів у вирішенні проблематики і, як один із шляхів цього, об'єднання з кластерним підходом. Як правило, кластери створюються за ініціативою «знизу», тобто самих підприємств у певній галузі для вирішення завдань чи проблем, які є спільними для представників саме виробництва тієї чи іншої продукції. На наш погляд, для того щоб підприємства-виробники використовували нові ідеї, швидко реагували на інновацію, необхідно залучати прагматичну частину науковців і державних представників органів влади для швидшого розвитку кластера.

Процес побудови структури кластера в галузі ветеринарної фармації пропонуємо розділити поетапно, а саме: 1) сформуванню групи однодумців, підприємств-виробників та визначитися з лідером (ініціатором), за згодою інших членів кластера; 2) підписати внутрішній документ з інформацією про всіх членів кластера; 3) розробити і затвердити проект з урахуванням можливостей і потреб учасників кластера, при цьому промоніторити ринкові умови, доцільність у формуванні кластера на певній території; 4) скла-

сти концепцію побудови кластера; 5) створити і офіційно затвердити координаційний центр, визначити коло суб'єктів щодо кластера; 6) розробити статут, провести установчі збори і необхідну реєстрацію кластера; 7) спланувати і підготувати економічну сторону діяльності кластера на початковому етапі; 8) ввести внутрішні правила діяльності кластера і бізнес-плану, що й буде початком діяльності кластера; 9) залучати у кластер нових членів, представників науки, державних структур, експертів з інших країн; 10) постійно працювати над розвитком кластера.

Схематично модель кластера у галузі ветеринарної фармації відображено на рис. 3.

Висновки. Формуванню кластера у галузі ветеринарної фармації сприятиме прискоренню впровадження інновацій, підвищенню рентабельності діяльності, забезпеченню конкурентних переваг, преференцій з державних закупівель тощо.

У кластерні структури ветеринарної фармації в Україні доцільно об'єднуватися усім суб'єктам, які працюють у сфері виробництва ветеринарної продукції, з обов'язковим залученням науково-дослідних інститутів, випробувальних центрів, навчальних закладів, а також державних органів влади.

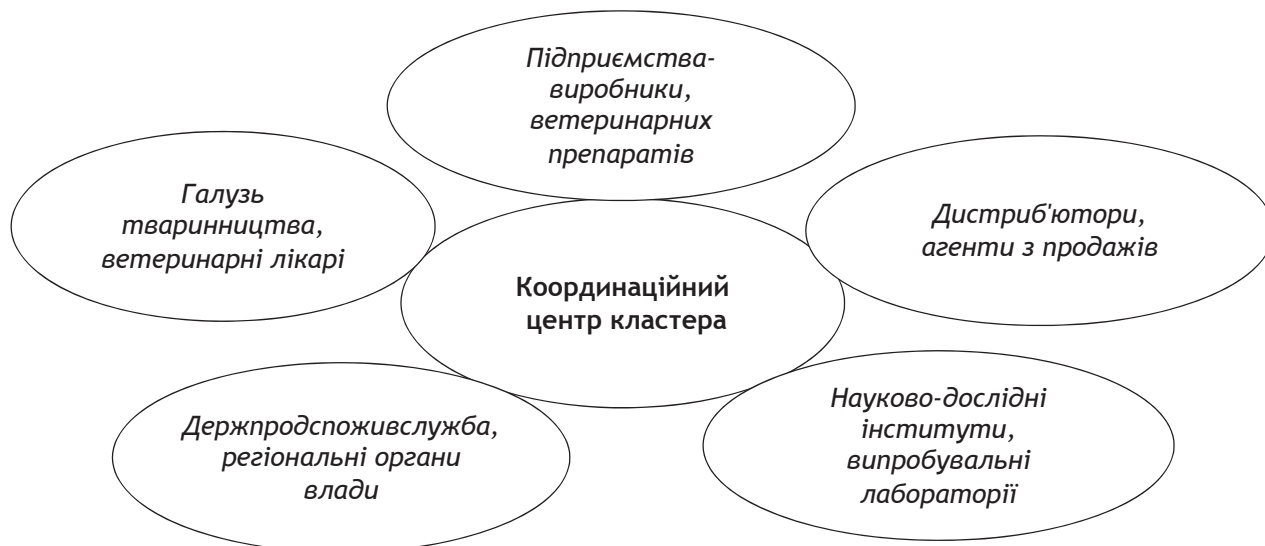

Рис. 3. Модель кластера в галузі ветеринарної фармації

Джерело: Розроблено авторами.

Список бібліографічних посилань

1. Войнаренко М. П. Концепція кластерів - шлях до відродження виробництва на регіональному рівні. *Економіст*. 2000. № 1. С. 29-33.
2. Гаврилюк О. Г., Косенко Ю. М. Формування ринку ветеринарних препаратів в Україні. *Економіка АПК*. 2001. № 10. С. 103-107.
3. ГС Асоціація «Ветпромспілка». URL : <http://vetpromspilka.com.ua>
4. Десятарова І. О. Наукові та практичні аспекти застосування кластерного підходу в управлінні конкурентоспроможністю регіонів України. *Державне управління: теорія та практика*. 2011. № 1.
5. Державна служба статистики України. URL : <http://www.ukrstat.gov.ua>
6. Держпродспоживслужба України. URL : <http://www.consumer.gov.ua>
7. Коваленко Н. Аналіз факторів виробництва як однієї з передумов створення молочно-продуктового кластера (на прикладі Вільнянського району Запорізької області). *Схід. Спецвипуск*. 2011. № 1(108). С. 85-88.
8. Концепції створення кластерів в Україні. URL : http://biznes.od.ua/index.php?option=com_content&task=view&id=49
9. Комар Н. Концепція формування та державної підтримки кластерних структур в Європі. *Вісник Тернопільського національного технічного економічного університету*. 2014. № 2. С. 53-64.
10. Коцюмбас І. Я., Величко В. О., Гримак А. В. Управління якістю ветпрепаратів та кормових добавок на основі стандартів, гармонізованих до ISO. *Ветеринарна медицина України*. 2006. № 7. С. 43-44.
11. Крикавський Є. В., Вербицький П. І., Гаврилюк О. Г. Основи концепції економічного розвитку галузі ветеринарної фармації України. *Економіка України*. 2007. № 10. С. 59-70.
12. Кузьмін О., Жежуха В. Кластери як чинник інноваційного розвитку підприємств і територіальних утворень. *Економіка України*. 2010. № 2. С. 14-23.
13. Маршалл А. Принципы экономической науки : в 3 т. Т. 1. (Экономическая мысль Запада). Москва : Прогресс, 1993. С.416.
14. Мігранян А. А. Теоретичні аспекти формування конкурентоздатних кластерів в країнах з перехідною економікою. *Запитання теорії і практики управління*. 2001. № 8. С. 17.
15. Музика П. М., Темненко С. М. Кластери як сучасний інструмент формування інноваційного потенціалу наукового проекту. *Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С. З. Гжицького*. Львів, 2011. Т. 13. № 4 (50). Ч. 5. С. 179-182.

References

1. Voinarenko, M.P. (2000). Kontsepsiia klasteriv - shliakh do vidrodzhennia vyrobnytstva na rehionalnomu rivni [Concept of clusters is a way to the revival of production at regional level]. *Economist*, 1, pp. 29-33 [In Ukrainian].
2. Havryliuk, O.H. & Kosenko, Yu.M. (2001). Formuvannia rynku veterynarykh preparativ v Ukraini [Formation of the market of veterinary preparations in Ukraine]. *Ekonomika APK*, 10, pp. 103-107 [In Ukrainian].
3. HS Asotsiatsiia "Vetpromspilka" [PA Association "Vetpromspilka"]. Retrieved from: <http://vetpromspilka.com.ua> [In Ukrainian].
4. Dehtiarova, I.O. (2011). Naukovi ta praktychni aspekty zastosuvannia klasterneho pidkhodu v upravlinni konkurentospromozhnosti rehioniv Ukrainy [Scientific and practical aspects of application of the cluster approach in management of competitiveness of the regions of Ukraine]. *Derzhavne upravlinnia: teoriia ta praktyka*, 1 [In Ukrainian].
5. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy [State Statistics Service of Ukraine]. Retrieved from: <http://www.ukrstat.gov.ua> [In Ukrainian].
6. Derzhprodspozhyvluzhba Ukrainy [State Procurement Civic Service of Ukraine]. Retrieved from: <http://www.consumer.gov.ua> [In Ukrainian].
7. Kovalenko, N. (2011). Analiz faktoriv vyrobnytstva yak odniiei z peredumov stvorennia molochno-produktovoho klastera (na prykladi Vilnianskoho raionu Zaporizkoi oblasti) [Analysis of the factors of production as one of the prerequisites for creation of a dairy product cluster (on the example of Vilnyan district of Zaporizhzhia region)]. *Skhid. Spetsvypusk*, 1(108), pp. 85-88 [In Ukrainian].
8. Kontsepsii stvorennia klasteriv v Ukraini [Concepts of creation of clusters in Ukraine]. Retrieved from: http://biznes.od.ua/index.php?option=com_content&task=view&id=49 [In Ukrainian].
9. Komar, N. (2014). Kontsepsiia formuvannia ta derzhavnoi pidtrymky klasternykh struktur v Yevropi [Conception of formation and state support of cluster structures in Europe]. *Visnyk Ternopilskoho natsionalnoho tekhnichnoho ekonomichnoho universytetu*, 2, pp. 53-64 [In Ukrainian].
10. Kotsiumbas, I.Ya., Velychko, V.O., & Hrymak, A.V. (2006). Upravlinnia yakistiu vetpreparativ ta kormovykh dobavok na osnovi standartiv, harmonizovanykh do ISO [Management of quality of veterinary preparations and fodder supplements on basis of standards harmonized to ISO]. *Vet. medytyna Ukrainy*, 7, pp. 43-44 [In Ukrainian].

16. Портер М. Конкуренція. Москва : Издат. дом «Вильямс», 2005. 608 с.

17. Розенфельд С. Внедрение кластеров в экономику : учеб. пособие ; пер. с англ. Москва : Издательский дом «Вильямс», 2000. 418 с.

18. Саблук П. Т., Кропивко М.Ф. Кластеризація як механізм підвищення конкурентоспроможності та соціальної спрямованості аграрної економіки. *Економіка АПК*. 2010. № 1. С. 3-10.

19. Сагайдак-Нікітюк Р. В. Методика зонування регіонів України за потенційною фармацевтичною кластеризацією. *Управління, економіка та забезпечення якості у фармацевції*. 2014. № 1 (33). С. 55-60.

20. Соколенко С. І. Проблеми і перспективи посилення конкурентоздатності економіки України на основі кластерів. *Економіст*. 2008. № 10. С. 31-35.

21. Чевганова В., Брижань І. Кластери та їх економічне значення. *Економіка України*. 2002. № 11. С. 35-41.

22. Череп А. В., Пуліна Т. В. Створення та розвиток кластерних об'єднань підприємств харчової промисловості: теорія та практика. Запоріжжя: ЗНТУ, 2012. 328 с.

23. Cluster Observatory in the EU. EU website. URL : www.clusterobservatory.eu

24. Commission Staff Working Document SEC (2008) 2637. URL : https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/?fuseaction=list&coteld=2&documentType=STAFF_WORKING_PAPER&version=ALL.

25. Feser E.J. *Old and New Theories of Industry Clusters*. - London, 1998.

11. Krykavskiy, Ye.V., Verbytskyi, P.I., & Havryliuk, O.H. (2007). *Osnovy kontseptsii ekonomichnoho rozvytku haluzi veterynarnoi farmatsii Ukrainy* [Fundamentals of concept of economic development of the veterinary pharmacy of Ukraine]. *Ekonomika Ukrainy*, 10, pp. 59-70 [In Ukrainian].

12. Kuzmin, O. & Zhezhukha, V. (2010). *Klasteri yak chynnyk innovatsiinoho rozvytku pidpriemstv i terytorialnykh utvoren* [Clusters as a factor in innovative development of enterprises and territorial entities]. *Ekonomika Ukrainy*, 2, pp. 14-23 [In Ukrainian].

13. Marshall, A. (1993). *Principy jekonomicheskoy nauki: v 3 t.* [Principles of economic science: 3 Vols.]. Moscow: Progress [In Russian].

14. Mihranian, A.A. (2001). *Teoretychni aspekty formuvannya konkurentozdatnykh klasteriv v krainakh z perekhidnoiu ekonomikoiu* [Theoretical aspects of formation of competitive clusters in transition economies]. *Zapytannia teorii i praktyky upravlinnia*, 8, p. 17 [In Ukrainian].

15. Muzyka, P.M. & Temnenko, S.M. (2011). *Klasteri yak suchasnyi instrument formuvannya innovatsiinoho potentsialu naukovooho proektu* [Clusters as a modern tool for formation of innovative potential of a scientific project]. *Naukovyi visnyk Lvivskoho natsionalnoho universytetu veterynarnoi medytsyny ta biotekhnolohii im. S.Z. Hzhyskoho*, Vol. 13, 4 (50), Part 5, pp. 179-182 [In Ukrainian].

16. Porter, M. (2005). *Konkurentsiia* [Competition]. Moscow: Izdat. dom "Viliams" [In Ukrainian].

17. Rozenfeld, S. (2000). *Vnedrenie klasterov v jekonomiku: ucheb. pos.* [Implementation of clusters in economics: tutorial]. Moscow: Izdatelskij dom "Viljams" [In Russian].

18. Sabluk, P.T. & Kropyvko, M.F. (2010). *Klasterizatsiia yak mekhanizm pidvyshchennia konkurentospromozhnosti ta sotsialnoi spriamovanosti ahrarnoi ekonomiky* [Clustering as a mechanism for increasing competitiveness and social orientation of the agrarian economy]. *Ekonomika APK*, 1, pp. 3-10 [In Ukrainian].

19. Sahaidak-Nikitiuk, R.V. (2014). *Metodyka zonuвання rehioniv Ukrainy za potentsiinou farmatsevychnou klasteryzatsiieiu* [Method of zoning regions of Ukraine for potential pharmaceutical clusterization]. *Upravlinnia, ekonomika ta zabezpechennia yakosti u farmatsii*, 1 (33), pp. 55-60 [In Ukrainian].

20. Sokolenko, S.I. (2008). *Problemy i perspektyvy posylennia konkurentozdatnosti ekonomiky Ukrainy na osnovi klasteriv* [Problems and prospects for increasing competitiveness of the Ukrainian economy on basis of clusters]. *Ekonomist*, 10, pp. 31-35 [In Ukrainian].

21. Chevhanova, V. & Bryzhan, I. (2002). *Klasteri ta yikh ekonomichne znachennia* [Clusters and their economic significance]. *Ekonomika Ukrainy*, 11, pp. 35-41 [In Ukrainian].

22. Cherep, A.V. & Pulina, T.V. (2012). *Stvorennia ta rozvytok klasternykh obiednan pidpriemstv kharchovoi promyslovosti: teoriia ta praktyka* [Creation and development of cluster associations of food industry enterprises: theory and practice]. Zaporizhzhia: ZNTU [In Ukrainian].

23. Cluster observatory in the EU. Retrieved from: <https://www.clusterobservatory.eu> [In English].

24. Commission staff working document SEC. (2008). Retrieved from: https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/?fuseaction=list&coteld=2&documentType=STAFF_WORKING_PAPER&version=ALL [In English].

25. Feser, E.J. (1998). *Old and new theories of industry clusters*. London [In English].

Muzyka P.M., Kotsiumbas I.Ya., Harvas H.D. Prospects for formation of cluster structure in the veterinary pharmacy of Ukraine

The purpose of the article - to investigate the essence of the concept «cluster» and the structure of the introduction of cluster associations in the field of veterinary pharmacy of Ukraine.

Research methodology. The studies used the methods of analysis and synthesis (analysis of scientific achievements of domestic and foreign scientists in relation to "clusterization"), monographic method (assessment of the current state of the veterinary pharmacy), calculation and constructive method (the proposal to construct a cluster model in the industry), as well as abstract-logical methods (generalization and formulation of conclusions).

Research results. The classic examples of clusters in different countries are considered, and the prerequisites that can serve as the basis for creating a cluster structure in the field of veterinary pharmacy in Ukraine are analyzed.

Elements of scientific novelty. The activity of production enterprises - members of the PA "Vetpromsvyзка" Association as an example of the creation of a veterinary pharmaceutical cluster has been analyzed. The definition of the concept "cluster" is pro-

posed, taking into account peculiarities of the field of veterinary pharmacy. The need to stimulate innovation, the economic development of regions with cluster structures, the formation of a competitive environment on the market, the improvement of the state management of the branch of veterinary pharmacy, as well as the information system of the industry, provide the basis for research and the search for new approaches to solving these problems.

Practical significance. The urgency and advantages of creating a cluster structure in the field of veterinary pharmacy of Ukraine have been substantiated. Implementation of the research results will improve the economic efficiency of the industry and the competitiveness of the manufacturer. In cluster structures of veterinary pharmacy in Ukraine, it is advisable to unite all the entities involved in the production of veterinary products, with the mandatory involvement of research institutes, testing centers, educational institutions, as well as state authorities.

The application of innovative approaches based on the results of scientific research would help to bring domestic production of veterinary medicines closer to the European level. Tabl.: 1. Figs.: 3. Refs.: 25.

Keywords: cluster; branch of veterinary pharmacy; enterprise-producers; veterinary pharmaceutical cluster; innovation; market.

Muzyka Pavlo Mykhailovych - doctor of economic sciences, professor, head of I.V. Popovych department of economy of enterprise, innovations, and advisory services in AIC, Lviv National Stepan Gzhytsky University of Veterinary Medicine and Biotechnology (50, Pekarska st., Lviv)

E-mail: myzuka@ukr.net

Kotsiumbas Ihor Yaroslavovych - doctor of veterinary sciences, professor, academician of NAAS, director of State Scientific-Research Control Institute of Veterinary Medicinal Products and Feed Additives (11, Donetsk st., Lviv)

E-mail: dir@scivp.lviv.ua

Harvas Halyna Dmytrivna - post-graduate student of the department of economics of AIC, Lviv National Stepan Gzhytsky University of Veterinary Medicine and Biotechnology (50, Pekarska st., Lviv)

E-mail: garvac@ukr.net

Перспективы формирования кластерной структуры в отрасли ветеринарной фармации Украины

Цель статьи - исследовать сущность понятия «кластер» и структуру внедрения кластерных объединений в отрасли ветеринарной фармации Украины.

Методика исследования. В исследованиях использованы методы анализа и синтеза (анализ научных достижений отечественных и зарубежных учёных относительно «кластеризации»), монографический метод (оценка современного состояния отрасли ветеринарной фармации), расчетно-конструктивный метод (предложение построения модели кластера в отрасли), а также абстрактно-логический метод (обобщение и формулирование выводов).

Результаты исследования. Рассмотрены классические примеры кластеров в разных странах и проанализированы предпосылки, которые могут служить основой в создании кластерной структуры в отрасли ветеринарной фармации Украины.

Элементы научной новизны. Проанализирована деятельность производственных предприятий - членов ОС Ассоциации «Ветпромспилка», как пример создания ветеринарного фармацевтического кластера. Предложено определение понятия «кластер» с учётом особенностей отрасли ветеринарной фармации.

Практическая значимость. Обоснованы актуальность и преимущества в создании кластерной структуры в отрасли ветеринарной фармации Украины. Внедрение результатов исследования обеспечит повышение экономической эффективности отрасли и конкурентоспособности предприятия-изготовителя. Табл.: 1. Илл.: 3. Библиогр.: 25.

Ключевые слова: кластер; отрасль ветеринарной фармации; предприятия-производители; ветеринарный фармацевтический кластер; инновация; рынок.

Музыка Павел Михайлович - доктор экономических наук, профессор, заведующий кафедрой экономики предприятия, инноваций и информационно-консультационной деятельности в АПК имени И.В. Поповича, Львовский национальный университет ветеринарной медицины и биотехнологий имени С.З. Гжицкого (г. Львов, ул. Пекарская, 50)

E-mail: myzuka@ukr.net

Коцюмбас Игорь Ярославович - доктор ветеринарных наук, профессор, академик НААН, директор Государственного научно-исследовательского контрольного института ветеринарных препаратов и кормовых добавок (г. Львов, ул. Донецкая, 11)

E-mail: dir@scivp.lviv.ua

Гарвас Галина Дмитриевна - аспирант кафедры экономики АПК, Львовский национальный университет ветеринарной медицины и биотехнологий имени С.З. Гжицкого (г. Львов, ул. Пекарская, 50)

E-mail: garvac@ukr.net

Стаття надійшла до редакції 19.09.2018 р.

Фахове рецензування: 28.09.2018 р.

Бібліографічний опис для цитування:

Музыка П. М., Коцюмбас І. Я., Гарвас Г. Д. Перспективи формування кластерної структури в галузі ветеринарної фармації України. *Економіка АПК*. 2018. № 10. С. 64 — 71.

* * *